

ἔγχαλον πέρα μαζί σου. Καί νά εἰπωμεν τήν ἀλήθειαν μᾶς ἔφερες εἰς πολλήν στενοχωρίαν.»

Ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ τοῦ ἀντάρτου ἀπετυπώθη ἔκφρασις ἐνδομύχου εὐχαριστήσεως, κολλαυεθείσης τῆς φιλαυτίας του.

«Ναί, μοί εἶπε, θριαμβευτικῶς, εἶμαι μέγας πολεμιστής. Ἐμαθάν εἰς τὸ Ὁρειβοῦργον τήν μάχην τοῦ Ἰουζιέρφ¹; Σαράντα στρατηγοὶ ἐσκοτώθησαν, τέσσαρες στρατοὶ ἠχμαλωτίσθησαν. Στοχάζεσαι πῶς ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας εἶναι καλλίτερος ἀπὸ ἐμέ;»

Οἱ κορπασμοὶ τοῦ ληστοῦ μοὶ ἐφάνησαν ἀρκούντως ἀστεῖοι. «Καί τί στοχάζεσαι τοῦ λόγου σου; τῷ εἶπον ἤμπορεῖς νά νικήσης τὸν Φρειδερίκον;

— Τὸν Φέδερ Φεδέροβιτς;² καὶ πῶς ὄχι; Ἀφ' οὗ νικῶ τοὺς στρατηγούς σας, οἱ ὅποιοι πολλάκις τὸν ἐνίκησαν. Ἐως τώρα πάντοτε ἐθριάμβευσα. Περίμενε, περίμενε, θά ἰδῆς καὶ ἄλλα, ὅταν θά ἐκστρατεύσω κατὰ τῆς Μόσχας.

Καὶ σκοπεύεις νά ἐκστρατεύσης κατὰ τῆς Μόσχας;»

Ὁ ἀντάρτης ἐσυλλογίσθη ὀλίγον· εἶτα εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ: «Κύριος οἶδε. . . ὁ δρόμος μου εἶναι στενός. . . ἔχω ὀλίγην θέλησιν. . . τὰ παλληκάρια μου δὲν με ὑπακούουν. . . μόνον λάφυρα θέλουν. . . πρέπει νά προσέχω. . . εἰς πρώτην ἀποτυχίαν θά ζητήσουν νά σώσουν τὸν ἐκυτόν τους μετὰ τὴν κεφαλὴν μου.

— Αἱ τότε! εἶπον τῷ Πουγάτσεφ, δὲν θά ἦτο προτιμότερον νά τοὺς ἀφίξης σὺ ὁ ἴδιος ἐν ὄσφ ἀκόμη εἶναι καιρός; καὶ νά προσπέσης εἰς τὸ ἔλεος τῆς αὐτοκρατείας;»

Ὁ Πουγάτσεφ ἐμειδίασε πικρῶς. «Ὁχι, εἶπεν, ὁ καιρός τῆς μεταμελείας παρήλθε, δὲν θά μοῦ δώσουν χάριν· θά ἐξακολουθήσω καθὼς ἤρχισα. Τίς οἶδεν; . . . Ἰσως! . . . Ἀφ' οὗ καὶ ὁ Γρίσκα Ὁτρέπιεφ ἔγεινε τσάρος εἰς τὴν Μόσχαν.

— Ἀλλὰ εἰξεύρεις πῶς ἐτελείωσε; Τὸν ἔρριψαν ἀπὸ τὸ παράθυρον, τὸν ἔσφαξαν, τὸν ἔκαυσαν, ἐγέμισαν ἐν κανόνιον μετὰ τὴν στάκτην του καὶ τὴν διεσκόρπισαν εἰς τὸν ἄνεμον.»

Ὁ Τάταρος ἤρχισε νά ἀδῆθαι θλιβερόν ἄσμα· ὁ Σαβέλνιτς ἀποκοιμηθεὶς ἐταλαιώνετο ἔθνην κακίαις. Ἡ κιβίτικα ἡμῶν ὠλίσιθαιεν ταχέως ἐπὶ τῆς χειμερινῆς ὁδοῦ. . . Αἴφνης ἐπὶ τῆς ἀποκρήνου ὄχθης τοῦ Ἰαίχ εἶδον χωριδίον γνωστότατον καὶ προσφιλές, μετὰ τὰ προχώματα καὶ τὸ κωδωνοστάσιόν του. Μετὰ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας εἰσήλθομεν εἰς τὸ φρούριον Βελογόρσκ.

1. Ἀψμαχία ἀσημαντος, ἧς ἡ ἔκβασις ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Πουγάτσεφ.

2. Οὕτως ἐκάλου Φρειδερίκον τὸν Μέγαν οἱ ῥωσοὶ στρατιῶται.

[Ἐπεται συνέχεια].

**Π.

ΣΑΙΚΣΠΕΙΡΟΥ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

Μεταφρασθεῖσαι ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Δημ. Βικέλα.

Πραγματευόμενος ἐσχάτως περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Κόντου, ἐσημείωσα τὴν κρίσιν ἣν διέρχεται τῇ στιγμῇ ταύτῃ ἡ ὀμιλουμένη καὶ γραφομένη ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὴν πάλιν εἰς ἣν δίδει ἀφορμὴν. Οἱ ἰκανότεροι λαμβάνουσι μέρος εἰς ταύτην, ἀλλὰ δὲν δύνανται νά συμφωνήσωσι. Ἡ προκειμένη νά εἰσαχθῇ εἰς τὴν γλῶσσαν μεταρρυθμίσις διευθύνεται κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις. Οἱ μὲν θέλουσι νά ἐπαναγάγῃσι τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν κλασικὴν ἐποχὴν καὶ νά μετασκευάσωσιν αὐτὴν κατὰ τοὺς κανόνους τῆς ἀττικῆς διαλέκτου. Οἱ δὲ, λογικώτεροι καθ' ἡμᾶς, ἐπιθυμοῦσι νά διατηρήσωσι τὰς νεωτέρας κατακτήσεις καὶ νά γράψωσι τὴν γλῶσσαν ταύτην ὡς ὀμιλεῖται. Ἐν μέσῳ τῆς κρίσεως ταύτης, ἣν προκαλοῦσι σπουδαῖα ἔργα, δὲν εἶνε ἀμοιρον ἐνδιαφέροντος νά παρατηρήσωμεν τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ νά ἐξετάσωμεν πῶς οἱ σημαντικώτατοι τῶν συγγραφέων τῆς Ἑλλάδος ἐτιμῶσι τ' ἀριστουργήματα τῶν ξένων ἔθνων, ἀναλαμβάνοντες νά μετενέγκωσιν αὐτὰ εἰς τὴν γλῶσσάν των.

Τῷ 1873 ὁ κ. μαρκήσιος de Queux de Saint-Hilaire, ὑπὸ τὸν τίτλον «Μεταφράσεις καὶ μίμησις εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν» ἐδημοσίευσεν διδακτικώτατον ἄρθρον παρέχον περὶ τοῦ θέματος τούτου ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς ἐν Ἑλλάδι φιλολογικῆς κινήσεως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἸΘ' ἑκατονταετηρίδος. Διεξέρχεται τὰς μεταφράσεις τῶν κυριωτέρων ἔργων τῶν περιφανεστάτων συγγραφέων ἡμῶν, ἰδιαιτέρως δὲ λίαν ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας ἀφιεροῖ εἰς τὴν τοῦ Μολιέρου. Ἀναφέρει πρὸ πάντων τὴν ὠραίαν μετάφρασιν ἣν ὁ κ. Σκυλίτσης ἐδημοσίευσεν ἐν Τεργέστη τῷ 1871, τῶν τριῶν ἀριστουργημάτων τοῦ ἀθανάτου ἡμῶν κωμικοῦ ποιητοῦ: τοῦ «Μισανθρώπου», τοῦ «Ταρτούφου» καὶ τοῦ «Φιλαργύρου», τῶν δύο πρώτων στιχρῶς καὶ τοῦ τελευταίου ἐν πεζῷ λόγῳ. Ὁ κ. Σκυλίτσης εἶνε εἰς τῶν πληρέστερον κατεχόντων τὴν γλῶσσαν αὐτῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν εὐτυχέστερον καὶ ἄνευ ὑπερβολῆς μεταχειριζομένων τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο προσὸν αὐτῆς πρὸς σύνθεσιν τῶν λέξεων. Ὁ κ. Saint-Hilaire ἐπωφελοῦμενος τὴν περίστασιν γράφει φιλολογικὴν βιογραφίαν τοῦ πεπαιδευμένου τούτου καὶ γονίμου συγγραφέως καὶ λεπτομερῆ ποιεῖται λόγον περὶ ἐκάστου τῶν πολυαριθμῶν ἔργων αὐτοῦ. Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ καταλόγου τῶν μεταφράσεων τοῦ Μολιέρου, πρέπει νά μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα τῆς τοῦ «Ἀμφιτρώνου» ἐνστίχως δημοσιευθείσης τῷ 1877 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Φραγκιά, μεγάλα δ' ἐχούσης προσόντα.

Ἡ μετάφρασις τῶν δραματικῶν ἔργων τοῦ Σαικσπείρου, σπουδαίαν ἄρτι κατέλαβε θέσιν ἐν τῇ μεταφραστικῇ ταύτῃ κινήσει, τοσοῦτο δὲ μᾶλλον ἀξιοτέρα εἶνε νὰ ἐπισπάσῃ ἐφ' ἑαυτὴν τὴν προσοχὴν τοῦ πεπαιδευμένου κόσμου, ὅσῳ θίγει ἰδιαιτέρως τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης, ζήτημα οὕτω ἐνδιαφέρον τῇ στιγμῇ ταύτῃ.

Δὲν εἶνε πρῶτος ὁ κ. Βικέλας ὁ μεταγλωττίσας τὸν Σαικσπεῖρον εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Ἐν σημειώσει τινὶ τοῦ προλόγου αὐτὸς οὗτος παρατίθησι τὰ ὀνόματα τῶν προηγηθέντων αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1855 μέχρι τοῦ 1876, ὁπότε ἐδημοσιεύθησαν τὰ τρία μεταφρασθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἔργα. Ἐκτοτε καὶ ἄλλαι ἔτι εἶδον τὸ φῶς, πᾶσαι δὲ ἐν πεζογραφίᾳ. Οἱ μεταφρασταὶ ἐν γένει, ἐν μόνον ἐδημοσίευσαν δρᾶμα, τὰ δὲ δοκίμια αὐτῶν δὲν παρέχουσι πλήρη τοῦ ποιητοῦ εἰκόνα, οὐδὲ μαρτυροῦσι ἰδίαν τινὰ ἐρμηνεύσεως μέθοδον.

Ὁ κ. Βικέλας, ἐπιχειρήσας νὰ μεταφράσῃ τὰς τραγωδίας τοῦ Σαικσπείρου παρεσκευάσθη ἐπιμηκρὰ ἔτη πρὸς τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον. Ἡ θέλησῃ, πρὸ πάντων, νὰ ζήσῃ ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ ποιητὴς καὶ νὰ σπουδάσῃ τὴν γλῶσσαν ἐν ἣ ἔγραψεν, εἶτα δ' ἐπελάβετο τοῦ ἔργου. Ἦρξατο ἀπὸ τοῦ «Ρωμαίου καὶ τῆς Ἰουλιέτας», τοῦ «Θέλου», τοῦ «Βασιλέως Λῆρ», ἅτινα ἐτυπώθησαν ἐν Ἀθήναις τῷ 1876. Ἐξέλεξε κατ' ἀρχὰς τὰς τρεῖς ταύτας τραγωδίας, ὡς ἀποτελούσας, καθὰ λέγει ἐν τῷ προλόγῳ του, ἀληθῆ τρίλογίαν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Πράγματι, ἐν τῷ «Ρωμαίῳ» ἔχομεν τῆς νεότητος πάθη, τὸν δυστυχῆ δύο νεαρῶν ψυχῶν ἔρωτα. Ἐν τῷ «Θέλλῳ» βλέπομεν τὴν οὐδύνῃ μιᾶς ἀνδρικῆς καρδίας ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας σπαρασσομένης. Ἐν δὲ τῷ «Βασιλεῖ Λῆρ», τῇ κατ' ἐξοχὴν τραγωδίᾳ, διαδραματίζονται τῆς γερωντικῆς ἡλικίας τὰ βᾶσανά καὶ αἱ συμφοραὶ. Ὁ κ. Βικέλας συνεπλήρωσε τὸν κύκλον τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Σαικσπείρου διὰ τῆς μεταφράσεως τοῦ «Μάκβεθ» καὶ τοῦ «Ἀμλέτου». Ἐν τῷ βραχεῖ προλόγῳ τοῦ τελευταίου τούτου δράματος ἀγγέλλει, ὅτι δὲν θὰ προχωρήσῃ περαιτέρω, καὶ ἐκφράζει μετριοφρόνως τὴν εὐχὴν, ὅπως ἄλλοι ἰκανώτεροι αὐτοῦ ἀναλάβωσι τὸν ἀγῶνα νὰ πλουτίσωσι τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ ποιητικὴν διὰ τῆς μεταφράσεως τῶν ἄλλων δραμάτων τοῦ Σαικσπείρου. Ἄλλ' ἢ τοιαύτη ἀποθάρρυνσις εἶνε ἐξ ἐκείνων, αἵτινες δὲν διαρκοῦσιν ἐπὶ πολὺ, πρὸ πάντων ὅταν τις τύχῃ οἶας ὁ κ. Βικέλας ἐπιτυχίας. Μετὰ χαρὰς μανθάνομεν ὅτι παρασκευάζει τώρα τὸν «Ἐμπορον τῆς Βενετίας».

Αὐτὰ αὐτὰ αἱ συμφοραὶ τοιαύτη ἐργασίᾳ δυσχεραὶ καθίστανται θέλγητρον. Εἶνε εἰδός τι πάλῃς ἀρεσκούσης. Αἱ δυσχερεῖαι αὗται αὐξάνουσιν ἔτι μᾶλλον, ὅταν πρόκειται νὰ μετα-

φρασθῇ ποιητὴς τις ἐνόστιχος εἰς ἄλλην γλῶσσαν, πρὸ πάντων δὲ ποιητὴς ὡς ὁ Σαικσπεῖρος. Ἡ ἔξις ἦν ἔχει τοῦ συναναφύρειν τὰς εἰκόνας ἀπελπίζει τοὺς μεταφραστὰς αὐτοῦ. Ὅσακις οἰστροηλατεῖται ἢ φαντασία αὐτοῦ ἢ ἀνεξάντλητος, λέξις τις ἀνακινεῖ ἐν αὐτῷ ἰδέαν τινὰ, ἣν συνδέει μετὰ τῆς προηγουμένης καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὁ πλοῦτος ἐκεῖνος τῶν εἰκόνων, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ὕψος αὐτοῦ, οἱ ὑπαινημοὶ πρὸς τὰ σύγχρονα αὐτῷ γεγονότα, τὰ λάθη τῶν πρώτων ἐκδόσεων. πάντα ταῦτα καθιστῶσι πολλὰ χωρία σκοτεινὰ καὶ ἀνερμήνευτα. Πολλάκις δὲ παρίσταται ἀνάγκη νὰ μαντεύῃ τις. Ἐκτὸς τῶν ἀναποφεύκτων τούτων σκοπέλων, δὲν δύναται ὁ μεταφραστὴς νὰ νοήσῃ καλῶς τὸ κείμενον, ἀνευ τῆς βοήθειας τῶν ὑπομνηματιστῶν, σπανίως συμφωνούντων πρὸς ἀλλήλους.

Τοιαύτας ἔχων ἐνώπιον αὐτοῦ δυσχερεῖας, ὁ κ. Βικέλας ἠγωνίσθη νὰ κατανοήσῃ ὡς οἶόν τε τὴν ἰδέαν τοῦ ποιητοῦ, νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ διαφόρων ἐκφράσεων καὶ νὰ μεταφράσῃ κατὰ τρόπον, καθ' ὃν νὰ μὴ ἔχῃσι καὶ οἱ στίχοι αὐτοῦ ἀνάγκην σχολίων. Παρεδέξατο κατ' ἀρχὴν ὅτι ποιητικὴ τις μετάφρασις πρέπει νὰ εἶνε ὅσον τὸ δυνατόν πιστοτέρα, ἀλλ' οὐδέποτε πρέπει νὰ ὑπομινῆσῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην ὅτι μετάφρασις ἔχει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ· ἐν ἐνὶ λόγῳ, πρέπει ὁ ποιητὴς νὰ τεθῆ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ποιητοῦ καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ μαντεύσῃ πῶς ὁ ποιητὴς θὰ ἐξεφράζετο ἂν, ἀντὶ νὰ γράψῃ ἐν τῇ γλώσσῃ του, εἶχε γράψῃ ἐν τῇ τοῦ μεταφραστοῦ. Βεβαίως τοιοῦτο σύστημα ἀγεῖ εἰς λίαν παράτολμα ἐπακολουθήματα. Ἄλλὰ μόνον οὕτω εἶνε δυνατόν νὰ γείνη μετάφρασις ἔχουσα χαρακτῆρα πρωτότυπον. Πρὸς διατήρησιν ποιᾶς τινος φυσικότητος ἐν τοιαύτῃ ἐργασίᾳ, ἀναγκάζεται τις συχνὰ νὰ καταφεύγῃ εἰς τὰ ἀντίστοιχα, νὰ παραλείπῃ ἐπιθετόν τι, νὰ ἐλαττοῖ τὴν δύναμιν ἐκφράσεώς τινος, μετὰ πολλῆς ἀβρότητας νὰ διέρχηται τὸ ἀλλόκοτον, νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἀγοραϊάν φρασιολογίαν διατηρῶν ἅμα τὴν ἐκφραστικότητά αὐτῆς. Ὅτὲ μὲν εἶνε σχοινοτενεστέρος τοῦ πρωτοτύπου, ὅτὲ δ' ἔχει τὸ εὐτύχημα νὰ εἶνε βραχύτερος. Ἐξηλέγηθησαν τοιούτου εἶδους ἀπιστίαι. Ἄλλ' ὁ κ. Βικέλας δύναται νὰ εἴπῃ, πρὸς δικαιολογίαν αὐτοῦ, ὅτι μετέφραζεν εἰς στίχους, ὅτι ἡ δύνατο μὲν νὰ παρακολουθῆ τὸ κείμενον δουλικώτερον, ἀλλὰ θὰ κατεστρέφοντο τότε ἢ σαφῆνεια καὶ ἢ ἀπλότης, αἱ ιδιότητες αἱ ὑπὸ πάντων ἀνομολογούμεναι ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτοῦ.

Ἄλλως τε, νομίζει ὅτι ἐξ ὅλων τῶν γλωσσῶν, μετὰ τὴν γερμανικὴν, ἡ λαλουμένη γλῶσσα εἶνε ἡ ἀρμοδιωτάτη πρὸς μετάφρασιν τοῦ Σαικσπείρου, ἔχουσα μεγίστην ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ. Εἰσὶ δύο γλῶσσαι, ὧν ἡ μία ἦτο τότε καὶ

ἡ ἄλλη εἶνε σήμερον ἐν τῇ βύμῃ τῆς μορφώσεως αὐτῶν. Αὐταὶ αἱ ἀνωμαλίαι τῆς δημῶδους ἑλληνικῆς γλώσσης ἢ παράταξις ἐξεζητημένων λέξεων πλησίον ἐκφράσεων δημῶδων ἢ χυδαίων, ἢ ἐλευθερία αὐτῆς, ἢ ἐλαστικὴ τῆς σύνταξις εἰσὶ τόσα προσόντα προκειμένης μεταφράσεως τοῦ Σαικσπέιρου.

Ἡ καθαρῆουσα καὶ φιλολογικὴ γλῶσσα θὰ παρεῖχε, τὸναντίον, ὅσας δυσχερείας καὶ ἡ γαλλικὴ ὅπως ὑπαχθῆ εἰς τὰς ἀποχρώσεις τοῦ παραλάσσοντος ὕφους τοῦ ἀγγλοῦ ποιητοῦ. Εἶνε ἀληθές, ὅπως σημειῶ τοῦτο ὁ κ. Λιβδαῶς, ὅτι ἡ δημῶδης, ὡς καὶ ἡ φιλολογικὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα, στερεῖται ὄρων ἰδιαζόντων εἰς τὸν κατὰ τὸν μεσαῖωνα πολιτισμὸν τῆς Ἑσπερίας. «Παρὰ Σαικσπέιρῳ ἀπαντῶσι, λέγει¹, τριακοντάδες ὄρων κυνηγετικῶν, φράσεις ἀναγόμεναι εἰς τὴν ἱερακοτροφίαν, ὀνοματολόγια κυνῶν τοῖς Ἕλλησιν ἀγνώστων, ὀνοματολόγια ἀνθέων, ὀνοματολόγια φυτῶν οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος φυομένων, μυρία ἀντιθέσεις καὶ μεταφοραὶ, ἀλληγορικαὶ ἀλλεπαλληλοὶ, παροιμίαι καὶ ἀποφθέγματα, εὐφυέστατα ὀξύμωρα, λεπτότατα λογοπαίγνια γελωτοποιῶν, διάλογοι νεκροθαπτῶν, μόνολογοὶ ἀξέστων ἢ μεθυόντων θυρωρῶν, ἄτινα ὡς ἀναγόμενα εἰς ἀφεστῶτας τόπους καὶ χρόνους καὶ εἰς ἀλλοτρίας περιστάσεις εἶναι τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατον νὰ μεταδοθῶσιν, ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν διὰ τῆς ἑλληνικῆς». Προσθετέον εἰς ταῦτα ὅτι οἱ ἀγγλικοὶ στίχοι, λίαν δεξιῶς ἐκ μονοσυλλάβων καὶ δισυλλάβων λέξεων σύνθετοι, μόνον διὰ πολυσυλλάβων λέξεων δύνανται νὰ μεταγλωττισθῶσιν ἑλληνιστί. Οἷα διαφορὰ πράγματι μεταξὺ τῶν λέξεων suo, son, sien τῶν ἄλλων γλωσσῶν καὶ τῶν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὁ ἰδικός του, ὁ ἡμέτερος. Ἰση ἀμυχανία εἰς ἀμφοτέρως τὰς γλώσσας τὴν δημῶδην καὶ τὴν φιλολογικὴν.

Ὁ κ. Λιβδαῶς ἀριθμῶν οὕτω τὰ πολλὰ κωλύματα, ἀπερ ἀντιτίθενται εἰς μετάφρασιν τοῦ Σαικσπέιρου, ἐξάγει τὴν ἀξίαν τοῦ κ. Βικέλα, οὕτινος αὐτὸς οὗτος ἀνομολογεῖ τοὺς ἐπιτυχεῖς ἀγῶνας. Τὰ κωλύματα ταῦτα, λέγει, δὲν ἐπέσχον τὸν μεταφραστὴν, φανέντα δεξιῶν ἅμα καὶ σοφόν. Τοῦ ἔργου ἐπελάβετο οὐχὶ ἄνευ μεγάλης παρασκευῆς. Ἔσχε περὶ ἑαυτὸν ὅλα τὰ ἐφικτὰ βοηθήματα, παριστάμενος εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἔργων τοῦ Σαικσπέιρου, ἀναδιψῶν τοὺς καλλίστους ἐρμηνευτὰς αὐτοῦ καὶ συνδιαλεγόμενος ἀκαταπαύστως μετὰ τῶν ἀγγλων σοφῶν, μεθ' ὧν ἠκρίβωσε τὴν ἔνοιαν διαφόρων χωρίων, ὡς μαρτυροῦσι τοῦτο αἱ ἴδιαι αὐτοῦ σημειώσεις, ἐν αἷς παρατίθενται αἱ φιλοσοφικαὶ, ψυχολογικαὶ καὶ ἱστορικαὶ πραγματεῖαι τῶν ξένων σοφῶν. Ἐξωβέβησε φράσεις τινας ἀναρμύστους, παραλειπομένας ἐν ταῖς παραστάσει

καὶ ἐν ταῖς πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν ἐκδόσεσιν. Ἐπειδὴ τὰ λογοπαίγνια, ἰδίᾳ δὲ τὰ τοῦ Σαικσπέιρου, δὲν μεταφέρονται ἐπιτυχῶς ἐκ γλώσσης τινὸς εἰς ἄλλην, ἐπειδὴ αἱ ἀστειολογίαι αὐταὶ δὲν νοοῦνται ἄνευ σχολίων, προσεπάθησε ν' ἀντικαταστήσῃ τὰς μὲν καὶ τὰς δὲ δι' ἀναλόγων, ὅπως ἐκ τῶν ἐνότων διατηρήσῃ τὸ ὕφος τοῦ πρωτοτύπου. Ὅπου ἦτο ἀδύνατος ἢ τροποποιήσῃ αὐτὴ, ἐσημείωσε τὰ εἰκότα ἐν ταῖς σημειώσεσι. Δυσνόητα πράγματα, καὶ οὐδεμίαν σημασίαν καὶ οὐδὲν κοινὸν πρὸς τὴν δοξασιν καὶ πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ποιήσεως ἔχοντα, ἀντικατέστησε δι' ἄλλων οἰκειοτέρων τοῖς Ἕλλησι. Μετέφρασε πανταχοῦ πιστῶς καὶ ὁμοιομόρφως πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους του, τὰ μὲν περὶ ἐν περὶ, τὰ δ' ἔμμετρα ἐμμέτρως, εἰς τοσοῦτον ἀκριβείας ἐξικινούμενος ἐν ταῖς τελευταίαις αὐτοῦ μεταφράσεσιν, ὥστε καὶ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν νὰ διατηρῇ. Ἐπὶ τῶν ἀμφιβόλων χωρίων, παραδεχόμενος τὴν ὀρθοτέραν κατ' αὐτὸν ἐρμηνείαν δὲν ἠμέλησε νὰ αἰτιολογήσῃ αὐτὴν διὰ σημειώσεων, σημειώσας συνάμα καὶ τὰς ἄλλας σημασίαν τινὰ ἐχούσας ἐρμηνείας. Πανταχοῦ ὅπου διαλάμπει ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Σαικσπέιρου καὶ ὁ κ. Βικέλας μεταρσιούται εἰς μέγα ὕψος, συναρπάζει τὴν θεσπεσίαν ἰδέαν τοῦ ποιητοῦ, περιβάλλει αὐτὴν ἑλληνικὴν στολὴν, καὶ τὸ ὕφος αὐτοῦ καθίσταται γοργόν, ζωηρόν, ἐμπαθὲς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ ὁ ἦττον ποιητικὸς τῶν ἀναγνωστῶν νοεῖ εὐχερῶς τὴν μετάφρασιν, καὶ τέρπεται ἐπ' αὐτῇ.

Οὕτω ὁ κ. Βικέλας κατῴρθωσε νὰ θέσῃ εἰς προᾶξιν τὰς ἀρχάς, ἃς πρὸ πολλῶν ἐτῶν προσέβη. Εἶνε γνωσταὶ αἱ ἰδέαι αὐτοῦ περὶ τῆς ποιητικῆς γλώσσης. Ἐξέθηκεν αὐτὰς ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ πρώτου αὐτοῦ τόμου. «Τὸν δρόμον τῆς νέας ἑλληνικῆς, λέγει, ἐχάραξαν ἡδὴ οἱ ἡμέτεροι πεζογράφοι, καίτοι διαφέροντες πρὸς ἀλλήλους ὡς πρὸς τὸ τέρμα, τὸ ὅποιον ἀπεκδέχονται καὶ ἐρρῦθμισαν ὕψος τι περὶ τοῦ λόγου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀκολουθούμενον παρὰ πάντων τῶν καθ' ἡμᾶς γραφόντων. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὴν ποίησιν μένει εἰσέτι ἐκκρεμὲς τὸ ζήτημα καὶ δὲν φαίνεται οὐδαμῶς ἀδικαιολόγητος οὔτε καταδικαστέα ἢ προτίμησις τῆς καθομιλουμένης καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς, ὡς γλώσσης ποιητικῆς. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀνωτάτη παρ' ἡμῖν ἀκαδημαϊκὴ ἀρχή, τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, ἐν ᾧ κατ' ἀρχάς κατεδίκαιε τὴν κοινὴν καὶ ἐξωστράκιζεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν ποιητικῶν διαγωνισμῶν ἐπισήμως ἐδήλωσε τὴν ἀναίρεσιν τῆς τοιαύτης καταδίκης, ὅτε ἐθνικῆς πανηγύρεως τελουμένης ἀνέθετο τὴν ἐξῆμνησιν τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως εἰς τὸν ἐξοχώτερον τῶν ζώντων ἀντιπροσώπων τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως. Ἄλλ' ἡ σήμερον καθομιλουμένη τροπολογηθεῖσα ὡς

1. Ἐν τῇ «Κλειστῇ» τῆς 19 Αὐγούστου 1882.

ἐκ τῶν νέων τοῦ ἔθνους ἡμῶν περιστάσεων δὲν εἶνε βεβαίως ἢ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν χρήσει. Ὡστε, καίτοι παραδεχόμενοι τὴν ἀναπόδραστον ἐπὶ τῆς ποιητικῆς τῆς νέας Ἑλλάδος γλώσσης ἐπιρροὴν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν τραγουδιῶν, τῆς βίας καὶ ἀφετηρίας ταύτης τῆς νέας ἡμῶν ποιήσεως δὲν δυνάμεθα ὅμως ἀνευ ἀναχρονισμοῦ νὰ περιορίσωμεν αὐτὴν ἐντὸς τοῦ λεξικοῦ καὶ τῆς φρασσεολογίας τῆς δημοτικῆς ἀθολογίας. Ὅθεν ἐπροσπάθησα, λέγει ὁ κ. Βικέλας, μεταφράζων τὸν Σαικσπεῖρον νὰ τηρήσω μέσον τινα ὅρον γράφων τὴν καθομιλουμένην ὡς σήμερον λαλεῖται.

Τοιοῦτον εἶνε τὸ σύστημα τοῦ κ. Βικέλα, ὑπὲρ τοῦ οὐοίου συνηγορεῖ ὁσάκις παρουσιασθῆ περιστάσις. Ἄλλ' εἶνε εὐκόλον τὸ ἐκφράζειν θεωρητικὰς ἰδέας καὶ ὑπερασπίζειν ἀπλῶς τὴν κοινὴν γλῶσσαν. Ἄλλ' ὁ δεξιὸς συγγραφεὺς ἐσκέφθη ὅτι ὑποστηρίζων τὰς ἰδέας ταύτας διὰ παραδειγμάτων μείζονα προσέφερεν ὑπηρεσίαν ἢ δι' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐκφράσεως αὐτῶν. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ δημοσιεύσῃ ὑπόδειγμα τι περιστῶν πολλῶν ἐτῶν εὐσυνειδήτων ἐργασίαν.

Ἐν τούτοις ὁ κ. Βικέλας δὲν μετεχειρίσθη τὴν δημῶδη γλῶσσαν ὡς γράφουσιν αὐτὴν οἱ λυρικοὶ ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Βαλαωρίτης παραδειγματος χάριν οὐχὶ τὴν ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν κατοικῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἢ τῶν ὁρέων, ἀλλ' ἐκείνην ἣν ὀμιλοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσι φυσικῶς, ἀνευ ἐπιτηδεύσεως ἢ τέχνης, μὴ σκεπτόμενοι νὰ ὀμιλήσωσι καθαρευόντως. Ἄλλ' ἐν τῇ συνδιαλέξει, ὁσάκις παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἐκφρασθῶσιν ἰδέαι μὴ κοινὰ πρὸς τὴν ἀνατροφὴν καὶ μὴ προσिताὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ, εἰσάγονται κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκφράσεις, λέξεις ἀχρηστοὶ ἢ ἀγνωστοὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ὁ οὕτω πρᾶττων δὲν ἄλλοιοὶ τὴν σύνταξιν καὶ τὴν γραμματικὴν τῆς ζώσης ἐλληνικῆς, διότι ἡ γραμματικὴ αὕτη δὲν εἶνε μόνιμος. Ἐν τῇ νέᾳ ὅθεν μεταφράσει ἀπαντᾷ ἡ γενικὴ ἰκτιὸς καὶ νύκτας καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνωμαλία. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Ἕλληνας μαθηνοῦσι τὸν ἕνα μὲν σχηματισμὸν γαλουχούμενοι, τὸν ἕτερον δ' ἐν τῷ σχολεῖν ἐξομοιοῦντες ἀμφοτέρους. Ὁ μεταφραστὴς δὲν ἠθέλησε νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν γλῶσσαν κατὰ ταύτην ἢ τὴν ἑτέραν φορὰν, ἠθέλησε μόνον νὰ γράψῃ τὴν ἐλληνικὴν οἷα ὀμιλεῖται συνήθως σήμερον. Ἄν, ἐν τισὶ χωρίοις, ἡ γλῶσσα ἥς ποιεῖται χρῆσιν εἶνε ὑψηλοτέρα τῆς τῶν ἄλλων, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ὑποκειμένου, φρονούμεν ὅτι οὕτω πρᾶττων συνεμορφώθη πρὸς τὰς ἐξείς τῆς λαλουμένης γλώσσης.

Ἦρῃ νὰ εἰπῶμεν προσέτι ὅτι ὁ κ. Βικέλας εἰσήγαγε νεωτερισμὸν τινα, ὅστις ἐνίοτε ἐζημίωσε

αὐτόν. Διετήρησεν, ὅσον τὸ δυνατόν τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων, ἀφίνων εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν φροντίδα νὰ προσφέρῃ ὡς προσφέρει ὀμιλῶν. Ἀνήγγειλε τοῦτο ἐν τινι σημειώσει τοῦ προλόγου αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ πρόλογοι ἀναγινώσκονται μὲν ὀλίγον, λησμονοῦνται δ' εὐκόλως. Ἄν τὰ ν' ἐπιεφέροντο πανταχοῦ ὅπου τὰ διετήρησε καὶ ἐὰν τὰ φωνήεντα δὲν συνιζούοντο ὅπου δεικνύει καὶ ἀπαιτεῖ ὁ ῥυθμὸς, ἡ ἀρμονία τῶν στίχων τοῦ θὰ κατεστρέφετο, οὐδὲ θὰ ἦτο πλέον καθ' ὀλοκληρίαν ἡ ὀμιλουμένη γλῶσσα. Τινὲς τῶν συμπατριωτῶν τοῦ κ. Βικέλα παρεδέξαντο τὸ σύστημα νὰ ζωγραφίσωσι τὴν προσφορὰν. Γράφουσι οὐ μόνον *γορτῆ* ἀντὶ *ἐορτῆ*, ἀλλὰ καὶ *τῆμ πόρτα* ἀντὶ *τὴν πόρτα*. Ὁ κ. Σάθας ταύτην ἠσπᾶσθη τὴν ὀρθογραφικὴν μέθοδον, ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθεῖσι κρητικαῖς δράμασι. Ἄλλὰ πρὸς τί νὰ παραμορφοῦται οὕτω ἡ γλῶσσα; Ἐν πάσαις ταῖς γραμματικαῖς δυνάμεθα ν' ἀναγνώσωμεν τὸν ἐπόμενον κανόνα «τὸ ν' πρὸ τοῦ π τρέπεται εἰς μ» τὸ οὗς τὸ ὑποδεικνύει, ἐν ἐλλείψει ἔτι τοῦ γραπτοῦ κανόνος. Προφέρων τις *ἐορτῆ* ἐν δυαδὶ συλλαβαῖς καὶ *εἰδὸς* ἐν μιᾷ, ἐκεῖ ὅπου ἀπαιτεῖ τοῦτο τὸ μέτρον, θὰ εἴπῃ *γορτῆ* καὶ *μῶς*. Μὴ δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ἐν ἣ δὲν προφέρονται πάντα τὰ γράμματα *mangent, donnent, paon, outrageant*, κτλ.; Τοιοῦτο σύστημα φωνητικῆς δύναται νὰ καταστρέψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης καταργοῦν τὴν ὀρθογραφίαν. Καὶ ἐκ τῆς πρὸς ἀπλοποίησιν μανίας ἡμῶν εἰς τὰ ἔσχατα ὠθουμένης, εἰς τοῦτο δὲν καταλήγομεν ἡμεῖς αὐτοὶ γράφοντες *scolie* ὅπως σημάνωμεν ταυτοχρόνως τὸ *σχόλιον* καὶ τὸ παρὰ τράπεζαν ἄσμα, καταστρέφοντες οὕτω τὴν ἔτυμολογίαν τῶν λέξεων *σχόλιον* καὶ *σκολιόν*. Ὑπῆρχεν ἀνάγκη συμφωνίας τινὸς μεταξὺ τῶν συγγραφέων καὶ τῶν ἀναγνωστῶν, εἰδὸς τι σιωπηλῆς συνθήκης, ὅπως καθιερωθῆ τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βικέλα παρεδεγεμένον σύστημα. Πρὸ τούτου ὁ μὲν κινδυνεύει ἐνίοτε ν' ἀναγνωσθῆ κακῶς. Ἐν τούτοις φρονούμεν ὅτι προτιμότερον εἶνε νὰ εἶνε ἐκτεθειμένος εἰς τὸν κίνδυνον τοῦτον ἢ νὰ γράφῃ κατὰ τὸ φωνητικὸν σύστημα. Οἱ στίχοι, ἄλλως τε, γράφονται μᾶλλον διὰ τὸ οὗς, ἢ διὰ τὸν ὀφθαλμὸν, δρᾶμα δὲ τι συγγράφεται μᾶλλον διὰ νὰ θεαθῆ ἢ διὰ ν' ἀναγνωσθῆ.

Ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη ὅπως κριθῶσιν αἱ νέαι μεταφράσεις τοῦ Σαικσπεῖρου, νὰ ὑποστῶσι τὴν βᾶσανον τῆς παραστάσεως. Ὁ μεταφραστὴς οὐδόλως δικαιοῦται νὰ παραπονεθῆ διὰ τὴν ὑποδοχὴν ἥς ἔτυχον πρὶν ἔτι φανῶσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἐένοι, οἵτινες ὡς Ἕλληνισταὶ καὶ ὡς οἰκειότατοι πρὸς τὸν ἀγγλὸν ποιητὴν, διπλῆν εἶχον ἰδιότητα ὅπως ἐκτιμῆσωσιν αὐτάς, ἀπεφῆσαντο ἐνθαρρυντικῶς ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐν τῇ Ἑλλάδι αὐτῇ ἔτυχον τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ κ.

Λιβαδά, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἐπιδοκιμασίαν τόσῳ μᾶλλον πολύτιμον καθόσον ὁ διακεκριμένος οὗτος κριτικός δὲν εἶνε ὀπαδὸς τῆς ὀμιλουμένης γλώσσης. Δὲν ἔλειψαν ἄλλως τε μαρτυραὶ ἀποδεικνύουσαι εἰς τὸν κ. Βικέλαν ὅτι ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἐγένετο εὐνοικῶς ἀποδεκτὴ αἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ ἐδημοσίευσαν πολυαριθμούς περικοπὰς τῆς μεταφράσεώς του. Αἱ ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθεῖσαι τραγωδίαι τοῦ Σαικσπεῖρου περιελαμβάνοντο ἐσχάτως ἐν τοῖς κερδαινομένοις ἐκ τοῦ λαχείου τῆς Ἑστίας βιβλίους. "Ἄλλο εἶδος ἐπιτυχίας" δικαζομένου ἐγκλήματός τινος ἐκ ζηλοτυπίας διαπραχθέντος, καθὰ εἶπον ἡμῖν, ὁ συνήγορος τοῦ κατηγορουμένου παρουσιάσθη κρατῶν τὸν Σαικσπεῖρον τοῦ κ. Βικέλα καὶ ἀνέγνω εἰς τοὺς ἐνόρκους ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ Ὁθέλου ὅπως δικαιολογήσῃ τὸν πελάτην αὐτοῦ. Ἄγνοοῦμεν ὅμως ἂν ἐσώθη οὗτος ἐκ τῆς ἐπικειμένης αὐτῷ ποινῆς.

Τὰ διάφορα ταῦτα γεγονότα εἶνε τοσοῦτον μᾶλλον κολακευτικὰ διὰ τὸν κ. Βικέλαν, καθόσον ἡ εἰσαγωγή τοῦ Σαικσπεῖρου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐθεωρεῖτο ὡς μεγάλη τόλμη. Οἱ Ἕλληνας εἶνε συνειθισμένοι εἰς τὴν διδασκαλίαν κλασικῶν ἔργων ἐν Ἀθήναις δὲ, ὡς νεώτατα ἔργα μόνον τὰ τῆς συγχρόνου γαλλικῆς σκηνης εἶνε γνωστὰ, ὁ δὲ Βερναρδάκης ἐξέφρασε τὴν θλίψιν ὅτι μόνον τὰ κωμειδύλλια τοῦ Ὀφφεμπαχ παριστάνονται. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι εἶχεν ἤδη ἀναβιβασθῆ ἐπὶ τῆς σκηνης μία ἢ δύο τῶν τραγωδιῶν τοῦ ποιητοῦ ἐν πεζαῖς μεταφράσεσι καὶ ἐν γλώσσῃ δῆθεν καθαρευούσῃ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀπετέλει εἰσέτι ἐγκλιματίσιν τοῦ Σαικσπεῖρου.

Οἱ ἐκδόται τῶν δύο τελευταίων μεταφράσεων τοῦ κ. Βικέλα ἐν τῇ πρὸ τοῦ "Ἀμλέτου" θεσίῃ μικρᾷ πρὸς τὸ κοινὸν γνωστοποιήσει, ὑπηνίσσοντο ἰκανόν τινα ὑποκριτὴν, τὸν κ. Λεκατσᾶν, ὅστις μορφωθείς δραματικῶς ἐν Ἀγγλίᾳ εἶχεν ἔλθει εἰς Ἀθήνας, πρὸς τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο συνέδεν τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἰδῶσι τὰς τραγωδίας ταύτας ἀναβιβάζομενας ἐπὶ τὴν ἀθηναϊκὴν σκηνήν. Τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο πράγματι. Τέσσαρες τῶν μεταφράσεων τοῦ κ. Βικέλα παρεστάθησαν τὸν παρελθόντα χειμῶνα. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ ἀφίξις τοῦ ἐν λόγῳ ὑποκριτοῦ, ὡς καὶ ὁ σχηματισμὸς νέου θιάσου καὶ νέας ὑποκριτικῆς σχολῆς, ἐξήγειρεν ἀντιζηλιας ἀναμιμνησκούσας τοὺς ὑπανιγμούς τοῦ Σαικσπεῖρου πρὸς ὅμοια τὴν φύσιν συμβάντα¹. Ὁ μεταφραστὴς πράγματι εἶχε νὰ παλαίσῃ κατὰ τῆς δυσμενοῦς ἐκ τριπλοῦ νεωτερισμοῦ ἐντυπώσεως. Ἦτο δὲ οὗτος : Α' νέος θιάσος· Β' εἰσαγωγή τοῦ Σαικσπεῖρου εἰς τὴν Ἑλλάδα· Γ' χρῆσις τῆς δημῶδους γλώσσης καὶ τοῦ πολιτικοῦ στίχου ἐν τραγωδίᾳ.

1. Πράξις Β', σκηνὴ Β' τοῦ Ἀμλέτου.

Τὰ ἄρθρα τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων περὶ τῶν παραστάσεων τούτων δύνανται ν' ἀποτελέσωσι ἐνδιαφέρον κεφάλαιον τοῦ ζητήματος τῆς γλώσσης ἐν Ἑλλάδι. Οἱ εἰς τὴν φιλολογικὴν γλώσσαν γράφοντες συγγραφεῖς κατεδίκασαν τὴν χρῆσιν τῆς κοινῆς γλώσσης ἐν τῷ δράματι. Τὸ κοινὸν συνειθισμένον εἰς τὴν πομπῶδη γλώσσαν, ἐξεπλάγη λίαν κατ' ἀρχὰς ἀκούον ἀπὸ σκηνης τὴν κοινὴν αὐτοῦ γλώσσαν. Κατὰ τὴν πρώτην παράστασιν, τοῦ ἠθοποιῦ μὴ εὐαρεστήσαντος πάντας, κριτικοὶ τινες ἀπέδωκαν τὴν ἀποτυχίαν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀσυνήθην τοῦ μεταφραστοῦ γλώσσαν. Ὁ κ. Σκυλίτσης, ὁ παραφραστὴς τοῦ Μολιέρου, ἐν ἄρθρῳ τινι τραχεῖ πως διὰ τὸν ὑποκριτὴν, καίτοι ἐπαινῶν τὴν μετάφρασιν, ἀποφαίνεται κατὰ τῆς χρήσεως τοῦ πολιτικοῦ στίχου ἐν τῇ τραγωδίᾳ. Καταδικάζει δὲ καὶ τὴν ὀρθογραφίαν Ἀμλέτος καὶ γράφει Ἀμπλέτος «διότι, λέγει, ἡ γραμματικὴ δὲν ἐπιτρέπει νὰ προηγήται μ τοῦ λ».

Διὰ τοῦ Ἀμλέτου ἤρχισαν αἱ παραστάσεις. Ἐν τῇ τοῦ «Μάκβεθ», ἂν πιστεύσωμεν εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὁ πάγος φαίνεται ὅτι ἐρράγη ὁ ὑποκριτὴς ἤρατο θρίαμβον. Ἡ γλώσσα τῆς μεταφράσεως ἐγένετο δεκτὴ. Ἡ Ἐφημερίς ἡ καταδικάσασα αὐτὴν ἐν τῷ «Ἀμλέτῳ», κρίνει ὅτι ἡ τοῦ «Μάκβεθ» εἶνε καλλιτέρα. Νομίζομεν ἐν τούτοις ὅτι πανταχοῦ εἶνε ἡ αὐτὴ. Ἄλλη τις ἐφημερίς, ὀμιλοῦσα περὶ τῆς πρώτης παραστάσεως ἔλεγε εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτῆς «Μὴ σπεύδετε· πρέπει ν' ἀκούσωμεν ἀκόμη τὴν γλώσσαν ταύτην διὰ νὰ τὴν συνειθίσωμεν». Κατὰ τὴν δευτέραν παράστασιν ἐπαινούς καὶ αὐτὴ ἀπένευμε εἰς τὸν κ. Βικέλαν.

Παρεστάθη ἔπειτα ὁ «Ὁθέλλος» καὶ ὁ «Βασίλειος Λήρ», Ὁ δεξιὸς μεταφραστὴς δύναται νὰ καυχήθῃ διὰ τὴν ἔκδοσιν ὅλων τούτων τῶν παραστάσεων. Καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ καταδικάσαντες τὴν γλώσσαν ἢ τὸν πολιτικὸν στίχον εὐφήμες ἔκριναν τὴν μετάφρασιν καὶ τὸν μεταφραστήν. Ὁ ἠθοποιὸς ὅμως, ὅστις καθὰ φαίνεται, εἶνε ἀξίος καλλιτέχνης, δὲν ἔτυχε τῆς αὐτῆς ἰκανοποιήσεως· ὥστε δὲν εἴμεθα βέβαιοι ἂν κατὰ τὴν προσεχῆ περίοδον θὰ ἐπαναληθῆ καὶ πάλιν ἡ ἀπόπειρα. Πιθανόν εἶνε ὅτι τὸ κοινὸν καὶ οἱ πολέμιοι τῆς ὀμιλουμένης γλώσσης δὲν θέλουσι τάχιστα συνειθίσει εἰς τὴν ἐπὶ τῆς τραγικῆς σκηνης εἰσαγωγὴν τῆς γλώσσης ταύτης. Ἐλπίζομεν ὅτι θέλει συμβῆ τοῦτο ἐπὶ τέλους. Πρὸς τὸ παρὸν ἡ καλαισθησία διατελεῖ ἔτι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πομπῶδους ὕφους καὶ τῆς τεχνητῆς γλώσσης.

Ἐν τῶν ἐκ τῆς χρήσεως τῆς φιλολογικῆς γλώσσης ἐν τῷ δράματι κακῶν εἶνε ὅτι συνηθέστατα ἢ ἔκφρασις δὲν εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὰς περιστάσεις. Πρὸ τινῶν ἐτῶν παρεστάθη ἐν Ἀθήναις τὸ Χαμίριον τῶν Παρισίων. Λόγιος

Ἕλληνας ἐνθυμείται εἰσέτι ποίαν δυσάρεστον ἐντύπωσιν προὔξει εἰς αὐτὸν ἢ χρῆσις τῶν καθαρωνύτων τύπων εἰς τὰ παθητικώτερα μέρη. Ἐν στιγμῇ ἀγωνίας πρόσωπόν τι ἔλεγε πρὸς ἄλλο: ἄκουσον. Ἄλλ' οὐδέποτε ἐκφράζονται οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐν τῇ πραγματικότητι· λέγουσιν ἄκουσε. Ἐκτοτε ἡ τῶν αἰσθήσεων ἀπάτη καθίστατο πλέον ἀδύνατος καὶ τὸ συναίσθημα τῆς φοίτης ἐξηφανίζετο ὀλοσχερῶς. Οὐδεὶς καθηγητῆς, οὐδεὶς γραμματικὸς θὰ ἔλεγεν ἄκουσον εἰς παρομοίαν στιγμῇ. Ἡ ἐπιτήδευσις τοῦ ὑφους καταστρέφει ὅλην τὴν ἐντύπωσιν τῆς σκηνῆς καὶ παγώνει τὸ αἶσθημα. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἀρκεῖ ὅπως κατανοήσωμεν τὴν σκέψιν τοῦ συγγραφέως περὶ τῆς διὰ τὴν τραγωδίαν ἐν χρῆσει γλώσσης.

Τὰ πέντε δράματα, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Βικέλας ἐδημοσίευσε θεωροῦνται ὡς τ' ἀριστουργήματα τοῦ ἀγγλοῦ ποιητοῦ. Ἄφ' οὗ ἤρχισε τὸσον ἐπιτυχῶς, θὰ συνεχίσῃ βεβαίως καὶ θὰ συμπληρώσῃ μάλιστα τὸ ἔργον, τὸ ὅποιον θὰ λογιθῆ ὡς μία τῶν καλλίστων μεταφράσεων τοῦ Σαικσπίρου.

[Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ].

E. MILLER.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Υγιεινὴ τῆς οἰκογενείας. — Ῥαπτικά μηχαναί. — Βλάβαι τῆς ὑγείας. — Συμβουλαὶ πρὸς πρόληψιν τοῦ κακοῦ. — Μυωπία. — Ἐπήρεια τοῦ σχολείου. — Δίτιται τοῦ κακοῦ. — Ἄσματα μυῶν. — Γεγονότα πιστοποιηθέντα τὸ πρᾶγμα. — Ὁρμέφυτον τῶν ζώων. — Παρατηρήσεις. — Φωλεὰ χελιδόνων.

Ὀλίγοι, ὀλίγισται σχεδὸν πλέον κυρία δι' ἀπλῆς βελόνης ῥάπτουσι τὰ διὰ τὸν οἶκον αὐτῶν ἐνδύματα. Καὶ ἐν τῷ ἀπορωτέρῳ οἴκῳ ἡ ἐργασία αὕτη τελεῖται διὰ ῥαπτικῆς μηχανῆς. Ἡ δι' αὐτῆς ἐργασία, καίτοι ἐπιταχύνουσα τὰ ἔργα, ἐπιρραξεί ὅμως τὴν ὑγίαν τῆς ἐργαζομένης. Ἀμερικανὸς τις ἰατρός, ὁ διδάκτωρ Nichols ἐδημοσίευσε τελευταῖον τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεύνης του ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν διὰ ῥαπτικῶν μηχανῶν ἐργαζομένων. Ἐκ τούτων συναγεται τὸ ἔξης: Ὑγιὲς ἄτομον, μετρίας ἰσχύος, ὅπερ δὲν ἔχει ὡς ἐπάγγελμα τὴν διὰ τῆς ῥαπτικῆς μηχανῆς ἐργασίαν, δύναται νὰ ἐργασθῆ ἐπὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας ὥρας καθ' ἑκάστην χωρὶς νὰ αἰσθανθῆ κόπωσιν τινα, ἢ βλάβην τῆς ὑγείας. Τοῦναντίον αἱ ἐργάτιδες ὑποφέρουσι ἐξ ἀσθενειῶν τοῦ στομάχου ὡς ἐκ τῆς μονίμου στάσεως τοῦ σώματος ἐν τῇ ἐργασίᾳ καὶ τοῦ κακοῦ ἀερισμοῦ, ἐκ πόνων τῶν μυῶν καὶ τῶν κάτω μελῶν τοῦ σώματος, διότι ταῦτα διαρκῶς εὔρηται ἐν κινήσει. Πολλάκις μάλιστα ὑποφέρουσι κατὰ τὰ κοιλιακὰ ὄργανα, ἐξ ἀδυναμίας, καὶ εἰς σπανίας περιπτώσεις νευροαλγίας τῶν κνημῶν καὶ ἐνοχλήσεις ἐν τῇ σπονδυλικῇ στήλῃ.

Διὰ τῆς ἐκθέσεως ταύτης συμβουλευόνται οἱ διευθύνοντες ἐργοστάσια ῥαπτικῶν μηχανῶν: 1) καλὸν ἀερισμὸν τῶν ἐργοστασίων. 2) Βραχύτερον χρόνον ἐργασίας μετὰ διαλειμμάτων ἀναπαύσεως. 3) Ἄλλην τινὰ κινητικὴν δύναμιν ἢ τὴν τῶν ποδῶν, π.χ. τὴν ἀτμομηχανήν.

* *

Περὶ μυωπίας. — Ἡ μυωπία, ἐλάττωμα τὸσον δυσάρεστον συχνότατα δὲ καὶ κινδύνους συνεπιφέρων, ἀναπτύσσεται πλειότερον ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις. — Ἡ ἐν τῷ σχολείῳ διαμονὴ αὐξάνει τὸ κακὸν, ὅπερ διὰ καταλλήλων προφυλάξεων θὰ ἤλαττοῦτο. Εἰς Βρεσλαβίαν τελευταῖον ὁ ἰατρός Cohn ἐξήτασε 10,060 μαθητὰς, εὔρε δὲ μεταξὺ αὐτῶν 1004 μύωπας. Κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1877 ὁ ἰατρός Λουκιανὸς Howe δὲν εὔρε μῆτε ἓνα μύωπα μεταξὺ παιδῶν ἡλικίας μικροτέρας τῶν 6 ἐτῶν· ἐν τῇ ἡλικίᾳ ἐπτὰ ἐτῶν ὑπῆρχον 5 ἐπὶ τοῖς 100· ἐν τῇ ἐνδεκαετεί 11 ἐπὶ 100, ἐν τῇ δεκατριετεί 19 ἐπὶ 100· ἐν τῇ ἡλικίᾳ 18 ἐτῶν 26 ἐπὶ 100 καὶ ἐν τῇ 21 ἐτῶν 43 ἐπὶ 100. Ἐξ 100 νέων χωρικῶν ἀνατραφέντων ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ μὴ φοιτησάντων εἰς σχολεῖα ὁ κ. Cohn εὔρε μόνον δύο μύωπας. Ὁ ἰατρός Howe, καίτοι παραδεχόμενος ὅτι ἡ μυωπία εἶνε ἀνίατος, πιστεύει ὅτι δύναται νὰ προληφθῆ αὕτη. Ὁ κ. Donders ὡς μίαν τῶν κυρίων αἰτιῶν τῆς μυωπίας καὶ πασῶν τῶν ἀσθενειῶν τῶν ὀφθαλμῶν θεωρεῖ καὶ τὸν μεμολυσμένον ἀέρα τῶν σχολείων, ὅστις οὐ μόνον παραβλάπτει τὴν ὄρασιν, ἀλλὰ δύναται καὶ ἐντελῆ τύφλωσιν νὰ ἐπιφέρῃ. Αἰτία μυωπίας γίνεται ἐπίσης τὸ νὰ στρέφῃ τις πᾶραυτὰ τὰ βλέμματά του ἀπὸ μέρους καλῶς φωτιζομένου εἰς μέσος σκιερῶν, καθὼς καὶ τὸ νὰ ἀναγινώσκῃ ἐντὸς ἀμαξίας, λεωφορείου ἢ ἀτμαμαξίας. — Ἐπικινδυνωδέστατον ὅμως πάντων εἶνε νὰ ἐπιμένῃ ν' ἀναγινώσκῃ τις ὅταν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἄρχεται ἐκλείπειν.

Προσθέτομεν ἐπίσης ὅτι ἐν τοῖς σχολείοις, ἐν οἷς ἡ διδασκαλία γίνεται διὰ τῆς νέας λεγομένης μεθόδου, ὁ ἀριθμὸς τῶν μύωπων μαθητῶν φαίνεται μεγαλειότερος, καθότι ἐν ταύτῃ οἱ μαθηταὶ εἰσὶν ἐπὶ πλειοτέρας ὥρας ἐν τοῖς θρανίοις καθημένοι καὶ προσηλωμένοι ἐν τῇ ἐργασίᾳ παρ' ὅτι ἦσαν ἐν τῷ παλαιῷ ἀλληλοδιδασκτικῷ. Ὡς ἐκ τούτου μεγίστη δέον νὰ λαμβάνηται πρόνοια κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ φωτός ἐν τοῖς σχολείοις, ὅπερ πρέπει νὰ εἶνε ἀπλετον καὶ ἐκ τῶν ἄνω μᾶλλον εἰσπίπτον.

* *

Ἄσματα μυῶν. — Κυρία τις τελευταίως μοὶ διηγεῖτο ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ἣ πρότερον κατόκει καθ' ἑκάστην ἐσπέραν ἤκουε τοὺς μῦς φιδοντας μελωδικῶς. Ἡ δὲ φωνὴ αὐτῶν ὁμοιάζετο πρὸς τὴν τοῦ καναρινίου. Πρὸς ἱκανοποίησιν